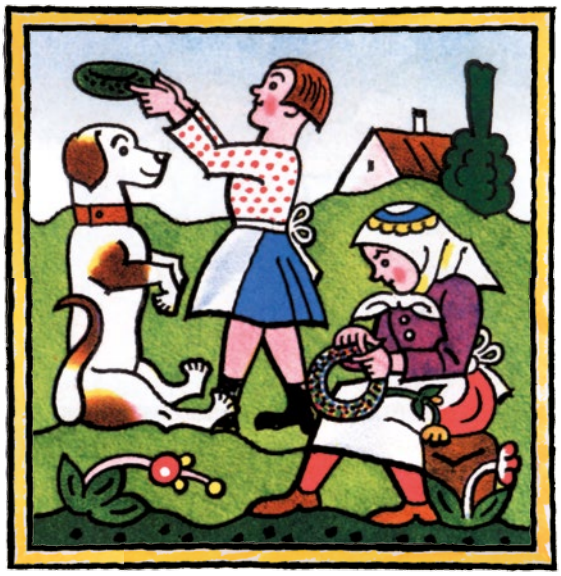
TRADIČNÍ ČESKÝ ROK

ilustrace Josef Lada

svátky tradice zvyky pověry

říkadla koledy písničky

bambook

bambook

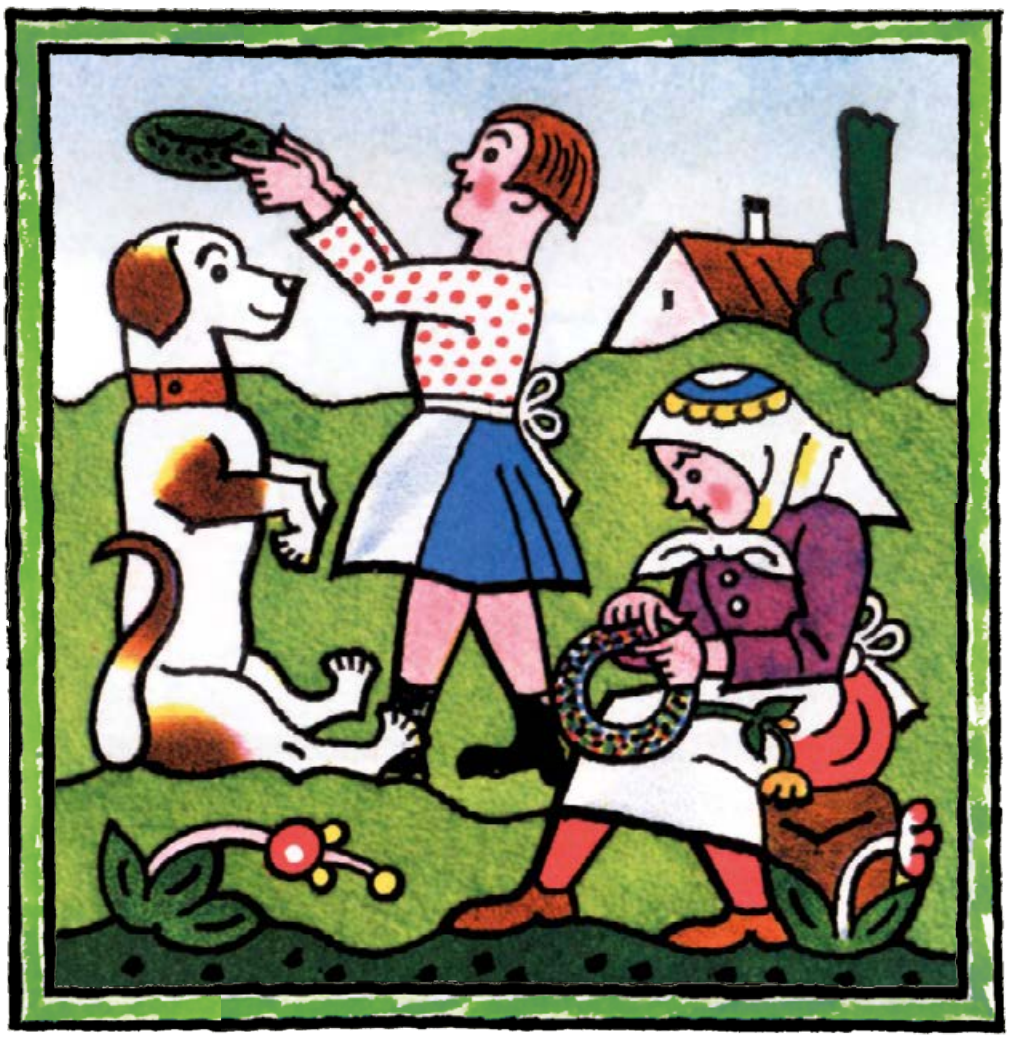
TRADIČNÍ ČESKÝ ROK

ilustrace Josef Lada

Jos. Lada 47

TRADIČNÍ ČESKÉ JARO

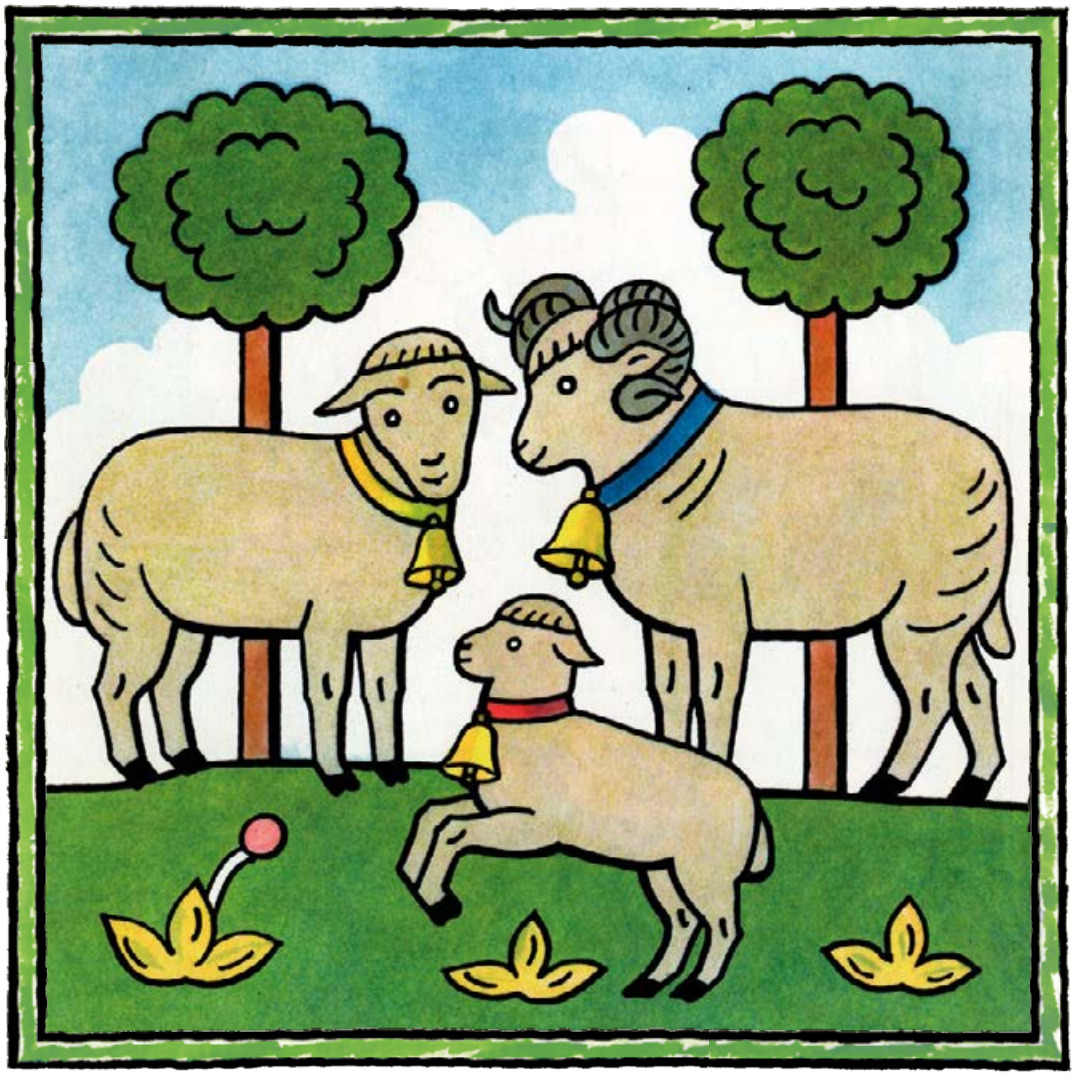

Vrby se nám zelenají,
na vše strany rozkvétají,
radujme se, veselme se.

Žežulička v háji zpívá,
zlatohlávek se ozývá,
radujme se, veselme se.

JARO
Jos. Lada

Travička zelená,
to je moje potěšení,
travička zelená,
to je moje peřina.

Jak se zjara začne pučit,
nechci se víc doma mučit,
travička zelená,
to je moje peřina.

U potoka roste kvítí,
říkají mu petrklíč,
na koho to slovo padne,
ten musí jít z kola pryč.

JARO

Jaro, dříve také vesna, je jedno ze čtyř ročních období. V této době se pomalu prodlužují dny, začíná se oteplovat a příroda se probouzí ze zimního spánku.

Astronomické jaro začíná jarní rovnodenností (21. března) a končí letním slunovratem (21. června). V této knížce se děti seznámí s meteorologickým jarem, které zahrnuje měsíce: **březen, duben, květen**.

Jaro a s ním probouzející se příroda nabízejí krásné pohledy na rozkvetlé stráně posypané sněženkami, bledulemi a petrklíči. Děti odkládají čepice a rukavice, děvčata pletou věnečky z pampelišek a kluci velikonoční pomlázky z vrbového proutí. Touto knihou připomeneme dětem nejen oblíbené české svátky, tradice, zvyky, obyčeje, ale i nejznámější lidová říkadla a velikonoční koledy, které se vztahují právě k tomuto ročnímu období.

Hurá, jaro už je tady,
zelenat se začnou sady,
hlínou bude vonět zem,
jaro je tu, pojďte ven!

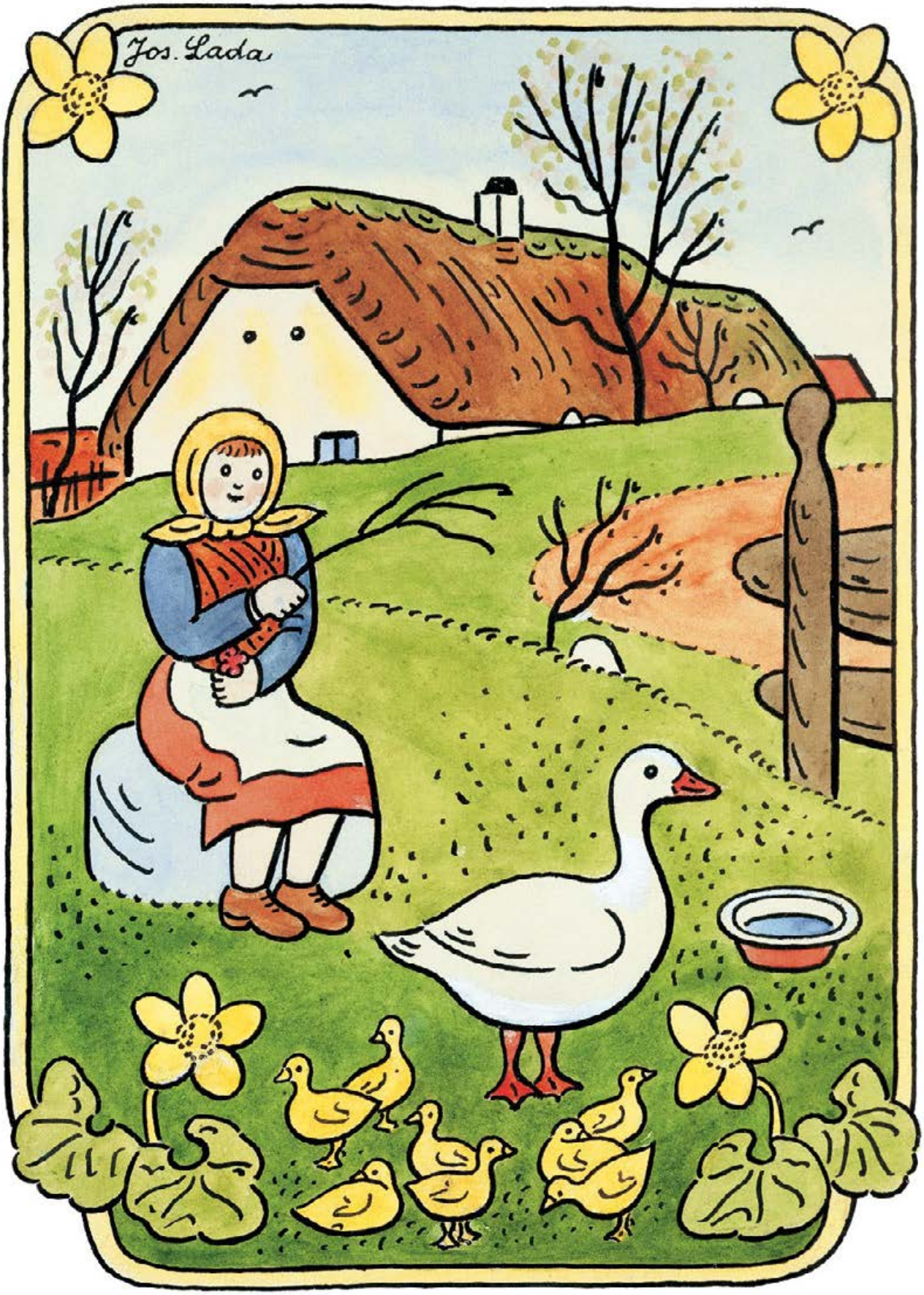
Březen
Březen je kus neposedy,
kde jen může, láme ledy.
Hleďme toho siláka!
Slunce z mraků vyláká.

Duben
Duben si rád zaskotačí,
hned se směje, hned zas mračí.
Co přináší za dary?
Pomlázku a maškary.

Květen
Květen je z té krásné doby,
kdy se stromy květem zdobí.
Kdo si více popílí?
Včelky, nebo motýli?

Když jsem husy pásala,
zimou jsem se třásala,
teď už husy nepasu,
zimou už se netřasu.

Jos. Lada

MASOPUST

od svátku Tří králů do masopustního úterý

Masopust (fašank, končiny, ostatky) bylo dříve slavnostní období, které probíhalo ve znamení bujarého veselí a hodování. Začínalo den po svátku Tří králů a končilo v úterý před Popeleční středou. Datum Popeleční středy vyhledáte tak, že od pondělí toho týdne, ve kterém vychází Velký pátek, odečtete 40 dní. Jedná se tedy o svátek pohyblivý a trvá různě dlouho. Každý rok jeho začátek připadá na jiné datum, protože závisí na termínu Velikonoc. Dnes se masopustem rozumí nejveselejší a nejoblíbenější poslední tři dny před Popeleční středou, na které navazuje doba šestitýdenního půstu. V době masopustu se lidé radují, vaří vydatná jídla, pořádají se zabijačky, hostiny, zábavy, svatby a mimořádně pestré průvody masek.

V dřívějších dobách probíhala hlavní příprava na masopust ve čtvrtek před masopustní nedělí. Tomuto dnu se také říkalo **tučný čtvrtek** neboli „tučňák“, kdy se dělaly zabijačky, k obědu se zpravidla podávala vepřová pečeně a nesměl chybět dostatek piva a domácí pálenky. Lidé v tento den jedli a pili co možná nejvíc, protože věřili, že jedině tak budou celý rok plni síly.

Lidové pranostiky

Krátký masopust – dlouhá zima.
Konec masopustu jasný – len krásný.
Jaké je masopustní úterý, taková bude Velká noc.
Je-li rybník na masopustní úterý zmrzlý, bude neúroda celý rok.

Jos Ladé '42.

Hlavní a nejoblíbenější zábava začínala o **taneční neděli**, kdy se pekly masopustní koblížky a koláče. Rodina se vždy sešla k hojnému a vydatnému obědu, po kterém začínaly velké přípravy na odchod k muzice. Ta většinou vyhrávala na návsi už od oběda a zvala lidi k veselici. V hospodách se pak tancovalo a hodovalo až do rána. Stejně tak tomu bylo i na **masopustní pondělí**, které bylo také ve znamení zábavy, zpěvu a tance. Někde se zábavy konaly přímo na návsi a v mnoha vesnicích se pořádal „mužovský bál". Na tom ale mohli tancovat jen ženatí muži a vdané ženy, zatímco svobodní mohli jen přihlížet.

Vyvrcholením radovánek bylo **masopustní úterý**. Na tento den si každý připravil nějakou masku do průvodu maškar, který byl ve znamení rozpustilosti a veselí. Mezi nejoblíbenější kostýmy patřili medvěd s medvědářem, kobyla, šašek nebo bába s nůší. Pestrobarevný rej masek a postav v převlecích procházel i s muzikou vsí a obcházel domy, u kterých se zastavil, zahrál několik písniček a každá hospodyňka si zatancovala s medvědem, aby byla ona i celé hospodářství při síle. Odměnou pak maškary dostaly nějakou pochoutku (např. masopustní koblihy, slaninu, jitrnice), kořalku nebo pivo, a když obešly všechna stavení, zamířily do hostince na zábavu.

Nevázané veselí končilo přesně o půlnoci, kdy ponocný zatroubil na roh. Pro lidi to bylo znamení, aby se rozešli do svých domovů, protože začínala Popeleční středa a s ní předvelikonoční období půstu. Často se masopustní veselení zakončilo „pochováním basy“ a bylo spojeno s divadelním představením, které znamenalo konec všech radovánek a toho, že si basa následujících 40 dní nezahraje.

Masopust držíme,
nic se nevadíme,
pospolu.
Proč bychom se hádali,
když jsme se tak shledali
pospolu?

V dobrém jsme se sešli,
rádi jsme se našli,
pospolu.
Dříve než se rozejdem,
ještě sobě připijem
pospolu.

POSTNÍ DOBA

od Popeleční středy do Květné neděle

Na období masopustu navazuje doba čtyřicetidenního půstu a **šesti postních nedělí**. Lidem připomíná čtyřicet dní, které Ježíš strávil v poušti. Lidé se zříkají masa i dalšího vydatného jídla, alkoholu a veškerých radovánek. Půst začíná **Popeleční středou** a je nejdůležitějším obdobím přípravy na Velikonoce. V tento den by už oběd měl být postní a obvykle se podává vařená krupice, čočka s vejcem, chléb nebo brambory. Lidé chodí do kostela, kde jim kněz udělá, posvěceným popelem z loňských ratolestí (velikonočních kočiček), křížek na čele.

Pověry

O Popeleční středě by se nemělo šít ani příst, aby krávy nekulhaly a slepice snášely vejce.

Lidové pranostiky

Jaké je počasí o Popeleční středě, takové se drží celý rok.

Suchý půst – úrodný rok.

Po Popeleční středě následuje šest postních nedělí, které se však do doby půstu nezapočítávají.

První postní neděle – **Černá** (Liščí, Pučálka) – byla vždy ve znamení žen oblékajících se do černých šatů, které znamenaly smutek nad ukřižováním Ježíše a také začátek období půstu.

V některých krajích se této neděli říkalo Liščí, kdy v noci na neděli maminky tajně napekly preclíky sypané mákem a solí. Podle počtu dětí si pak přichystaly počet vrbových proutků, na které navěsily pár preclíků, ozdobily je pentlemi a zapíchly je nebo zavěsily na stromky v zahradě. Ráno děti probudily s tím, aby šly hledat do zahrady preclíky, které jim tam v noci nechala liška.

Pojmenování Pučálka získala tato neděle po staročeském pokrmu, připravovaném z napučeného hrachu, ze kterého po několika dnech, kdy byl hrách namočený ve vodě, začaly rašit klíčky. Takto napučený hrách se pak zprudka pekl se zelím a cibulkou nebo jinde s rozinkami a medem.

Druhá postní neděle – **Pražná** (Sazometná) – získala své jméno podle „pražma", praženého postního jídla z ochucených obilných zrn. Dříve se obilné klíčky přidávaly do už uvařených jídel, nejčastěji do polévky „praženky". Sazometná neděle již z názvu napovídá, že se v domácnostech hromadně uklízelo po pomalu končící zimě, všude se zametalo, vytíralo a vymetaly se saze.

Třetí postní neděle – **Kýchavná** – je ve znamení kýchání. Měli bychom alespoň třikrát kýchnout a ochránit se tím proti nemocem. Někde se také říká, že kolikrát člověk kýchne, tolik let bude živ a zdráv. V dávných dobách se lidé báli moru, kterému předcházelo právě kýchání, a kdo kýchnul, ten brzy umřel. Tehdy také vzniklo přání „Pozdrav Pán Bůh", které se říkalo kýchajícímu. Ten měl odpovědět „Dejž to Pán Bůh", a touto zdravicí se měl od zákeřné nemoci ochránit. Dnes říkáme kýchajícímu „Na zdraví!" nebo „Zdravíčko!".

